

nirjem in posameznim slavistom, da krojijo obseg in podobo učenja slovenščine po svoji mili volji in pameti;

tu je dejstvo, da ves neslavistični profesorski in predmetni učiteljski kader vseh šol v Sloveniji sploh nima slovenistične jezikovne izobrazbe;

tu je končno dejstvo, da naš jezik deloma ni dovolj raziskan, je deloma napačno razlagan in posiljen od napačnih jezikovnih nazorov, pogosto vkljenjen v železno srajco predsodkov in razvojno oviran od varuhov teh predsodkov.

To niso majhne grožnje slovenskemu jeziku, ni jih mogoče na hitro zavrniti, toda nekaj je že, če se jih zavedamo in začnemo boj proti njim.

Toliko in tako vem o ogroženosti slovenskega jezika povedati jaz.

Zapiski, ocene in poročila

AVGUST DR. PAVEL*

O našem prekmurskem rojaku Avgustu Pavlu je nastala v 20-ih letih po njegovi prezgodnji smrti obsežna literatura v madžarščini in slovenščini. V njegovem znamenju se odvija tudi del uradnega zbliževanja med sosedi, kar dokazujeta oba simpozija o Pavlu, katerih gradivo vsebuje ta zbornik. Kar dva sestanka v dveh letih bi sicer utegnili prinesiti kaj pomembnih novih dognanj o osebnosti, ki je delovala v kulturah dveh narodov na tolikih področjih — toda pogoj za to bi bilo temeljito strokovno poznavanje Pavla in njegovega dela pri avtorjih ter izbor zares novih, neobdelanih vprašanj, ki bi se jih bili pa morali referenti natanko držati. Vsega tega je bilo pri obeh simpozijih bolj malo. Doslej premalo obdelana vprašanja so npr. Pavlovo prevajalsko in etnološko delo — drugo pa so ponavljanja že znanih dejstev, pa še z napakami; povrh so še razni referenti ponavljali iste stvari, pa še različno, ker nápak itd. Zaradi vsega tega in še bolj zaradi skrajno nemarne oblike in neznanstvene metode dela v mnogih primerih, posebno v prevodih, žal zbornik ni v čast Pavlu, ne založbi, urednikom itd.

Odgovorni za tako prav slabo opravljeno in zaradi mednarodnega značaja hudo neodgovorno delo so pač — kar štirje uredniki: Niki Brumen, Miklós Takács, Jože Ternar in Jože Vild. Ne moremo reči drugače: vsa knjiga dokazuje, da je nekdo (uredniki?) dal besedilo v tiskarno (slovensko v Soboti, madžarsko v Szombathelyu), ne da bi se ga bil kdo dotaknil s kakim popravkom — ali pa je popravil le del grobstvi, če jih je bilo še več v besedilu. Prav tako si ne moremo misliti, da je sploh kdo delo popravljal med tiskom — ne tu ne tam — dokazov preveč, žal. Dovoljujemo si izreči željo in prepričanje, da bi bili morali uredniki popraviti tudi stvarne napake, neenotnosti v besedilu, primerjati prevode z izvorniki, poiskati vsaj skromnega lektorja za slovenščino in madžarščino (če so ga pa imeli — je vreden najslabše ocene in kar temu sledi!). Glede zaniknosti je ta publikacija edinstvena pri nas, vsaj med takimi, ki si (verjetno si tudi ona?) lastijo znanstven značaj. Oglejmo si dokaze!

Stvarne napake, ki so jih zagrešili avtorji in pustili uredniki. Str. 10,27 (odslej strani na začetku): Strekelj (ne Strebeli 27, ne Štrekl 33 trikrat) ni mogel pisati Pavlu l. 1922, ampak deset let prej, ker je že isto leto umrl. — 17: S Pavlovo habilitacijo ni bilo tako preprosto, saj ga je Asbóth skušal že 1915 spraviti na stolico in neuspeha nista zakrivila ne »vpoklic na fronto«, ne invalidnost. — 20: Bibliografija v tem zborniku dokazuje, da P. ni podpisal »pri prvih treh v slovenščini napisanih pesmih s psevdonimom »sinek (prav: Sinek) Martinek.« Isti avtor trdi, da je P. izdal »del njegove (tj. Štefana Kúharja) neobjavljene zbirke« ljudskih besedil (20, 37) — ko je vendar objavil lastne zapise. — 49, 80: P. spis Madžari in Slovenci ni bil prvič objavljen šele 1947, ampak že

* Zbirka predavanj s simpozija v M. Soboti 27. maja 1966 in s simpozija v Szombathelyu 27. avgusta 1966. (Isti naslov tudi v madžarščini.) Pomurska založba Murska Sobota. A. Berzsenyi Dániel Könyvtár Szombathely. 1967. Str. 136.

1943 v nemščini — glej zopet bibliografijo! — Nobenemu od kar štirih avtorjev ni jasno, kdaj je izšel VI. letnik revije Nyelvtudomány — 17, 59: 1916, 20, 46, 79: 1918 — uredniki lahko berejo v bibliografiji 112, da 1916—1918, kar bi si strokovni referenti pač morali ogledati na platnicah revije, če že z uredniki vred prezirajo npr. SBL. — 46 in 79: madžarskemu avtorju je bila pred 60 leti slovenščina »literarno (ta beseda v prevodu izpuščena!) tako skromno dokumentiran jezik«. — 48 in 80 po istem avtorju nastopajo »predvsem v prekmurskem« ljudskem pesništvu madžarski junaki, ki jih v resnici v njem ne najdemo. — O bibliografiji bomo govorili na koncu.

K stvarnim napakam moremo šteti tudi take naivnosti (kako naj jih sicer imenujemo?) v znanstvenih spisih, kot so: 1) prevajanje naslovov tujih revij, tako da navaja ali samo slovenski naslov, kar je docela nedopustno: Jezikoslovje 20 (izvirno: Nyelvtudomány), ali poleg izvirnega tudi »prevod«, pri čemer pa se gre prevajalec take »virtuoznosti« ka-li, kot 82, 83, kjer mu je enkrat ista revija »Etnografska izvestja«, drugič pa Narodoslovna izvestja; ali 82: Razgledi županije Vas, 84: Obzornik ž. V. — Dunántúli szemle mu je 85 Zadonavski o., pokrajina pa Cezdonavje. — Etnographia si dovoli spremeniti v Etnografija 83. — Ker vsaj eden od urednikov (ki je sestavila bibliografijo...) pozna slovenske spise o Pavlu, bi mogli in morali uredniki tam najti tolikokrat navajane (in zato menda po rabi utrjene, morda celo pravilne!?) naslove teh revij, prevode naslovov Pavlovih spisov, ki jih je Filo 78—89 prav prepisal in jih prevajalec (da, to je Vlado Peteršič) samovoljno na novo in novatorsko sloveni, tako da jih najdemo tudi v več variantah, npr. 20: ne »jezik vendske književnosti« in »Zbirka vendskih tekstov«, marveč prekmurske in prekmurskih, ne 23: Hunjadiji, marveč Hunjadiji, ne 79: Južnoslovanski izvori..., marveč viri, n. m. ne: Sorodniki Orfejevega..., ampak Sorodstvo... Najmanj pa 82: Kuhinje z odprtim ognjiščem pri tukajšnjih Slovencih, ker nas bibliografija v istem zborniku, str. 130 pouči, da je ta spis bil objavljen v slovenščini (sicer ne 1933, marveč 1931) in je njegov naslov odobril avtor. — Kaka je ta »znanstvena« zmeda, o tem kriči prav pri tem naslovu še taka »prizadevnost«, da ga slovenski avtor navaja 89 skrajšanega, prevajalec v madžarščino pa je to krajšo obliko »prevedel« v madžarščino kot »Nyilt túzhelyek« 59 — dve obliki, ki ju v izvorniku ni! — 83: Lov na drozde smo že ponovno prevedli menda pravilno, če je rajni Erjavec znal kaj več o živalstvu, kot mi drugi — kot: Lov na brinovke itd.

Med takimi utrjenimi izrazi je tudi Prekdonavje za madž. Dunántúl in zato Prekdonavski pregled ali obzornik za njegovo revijo; toda prevajalec dosledno piše: Cezdonavje, zato bomo morali menda za njim pisati tudi Cezmurje?

Menda gre med stvarne in ne le jezikovne napake raba »iz Čankove« 13, 78, 79, 80 in v C. 9, poleg pravilne na C. — Celó Pavlovo ime so samo pod slikama v madžarščini zapisali v obliki Pável, ki se ji je madžarsko besedilo srečno izognilo. — Cankova je 45 Cankova (madž. tiskarna se je po nepotrebem mučila z našo črko!), Trčino in Caukarja 58 boste najbrž spoznali, za Maležiča 18, 35 (pisatelja Matijo namreč) pa marsikdo ne ve, da je Malešič (gl. Panonski zbornik, kjer je postal celo Mitja...). Toda teže boste v Moličarju 69 spoznali poštenjaka Močilarja in Madžari bodo zaman iskali to »revijo« Literatura, ki jo je naredil prevajalec v madžarščino 69 (čeprav so neko revijo s tem naslovom imeli!) — toda v izvorniku je mišljeno slovstvo. — Da je v slavističnem članku v naslovu poljske revije Rocznik slawistyczny kar 7 napak na str. 33 in 4 na 16, to krepko dopolnjuje ostale prepisovalne »spособnosti« — čigave?

Se neko načelno vprašanje je treba razčistiti, ki ga v knjigi večkrat srečujemo: Raba Vendi, vendski v slovenskem besedilu, kar bi smeli v ironičnem smislu dati v narekovaje; sicer pa te oblike tu niso na mestu, marveč jih moramo nadomestiti s prekmurski, Prekmurci (ali prekm. Slovenci), kot smo že pokazali ob naslovu dveh P. spisov.

Jezik izvornikov in prevodov. Po vrstnem redu najdemo v slovenskem besedilu take cvetke in bodice: 14, 17 *glasnogovornik, prilike* nam. »razmere«, 15 *kopico* — prav: »nekaj... besedja«, dve vrsti niže manjka neka beseda, 17 *jezikoslovnih -prav* »jezikovnih«, 19 avtorjev jedrnatih stavek je prevod šolarski razvlekel: *in sicer je izšla ena razprava v madžarščini... in druga v nemščini, 19 brez muze* je »amuzičen«; ne *umetnostne*, ampak »kulturne« zgodovine; ne *osnovo*, ampak »ozadje«, 20 *ljudske* »pesmi« niso *pesnitve, Kleklovih* je v izvorniku »Kleklov krog«, isto na 37, ne: *očita Kleklom* (bila sta le dva), marveč »Kleklovim sodelavcem«; *isti problemi* so le »take stvari«, 21 »bolj osebne razmere« je spremenil v *družinske, 22 izpričajo šele hrepenenje* -prav, bi

mogle izpričati samo h.«, *se odpovedal ... temeljev*; kulturne nauke — »izkušnje, spoznanja«, *szombathelyjski* in še nekajkrat, enako v *Szombathelyju* 78, 98 itd. -prav brez j, 23 ne *Kocljevo* monografijo, ampak »Grivčevo o Koclju«; »magántanár mu je tu in še *izredni profesor*, drugod *izr. zasebni prof.* 80, je pa »privatni docent«, »glavarji« Horthyjevega režima so le *gospodje*; 78 konec 1. odst. je slabo preveden; *igra vloga ...*, 79, v. 7: manjka »literarno« pred »tako«, »zbirka (adattár)« ni *register*, profesor ga ni kot študent predstavil, ampak »kot študenta«; toda ni Pavel bral v Madž. etn. društvu svoje razprave, kot je prevedeno, ampak je profesor poročal tam o njej, r. t. ne *ljubico* — »ženo«; nepopoln je naslov razprave o Bankojevi hčeri, kaj pa *sumničavi?* — *Bosanaca?*! 80: ne *epe* — »junaške pesmi« (gl. 491), *almanah* je prestarinsko za »letnik ali zbornik«, 81, 82 *predmetna* etnografija je »snovna (materialna)«; ni Pavel »osredotočil svojo ... v nemo na poučevanje konstrukcije«, marveč je le-ta »prišla v središče zanimanja« (med strokovnjaki vobče), 82 *sporočil* v strokovnem pomenu ni »poročila«; namesto »vpiše v slovar (kateri?) celotno terminologijo« — *sestavi kar slovar terminologije*; nesmisel: *poslopja so dajala pogum*; ker »boronafal (brunasta stena!)« ni znal prevesti, je k *leseni steni* dal v oklepaju madž. izraz (menda zato, da bi Slovenci bolje razumeli, za kaj gre?), *pročelno steno* — dovolj »čelno« — v *obliki* — v »okviru«, *pestre vrstice* niso »razploženjske« 83 *kot da sem pred grobom mrliča* — »kot da bi (zimzelen) žaloval nad mrličem velikega nevidnega groba«, »domovinski« ni *domačijski*; kritici navedene pesmi sta zamenjani, »štruklji« niso *povalnik* (meščanski »zavitek«) in »ajdova kaša« niso *ajdove zlévanke (pogača) iz moke*, 84 *z potokom* ni »s tokom«, v. 18 izpustil »z znakom«; ne: *se je porodil program*, ampak: »se ponuja«; ne v ... *aspektu* — »z istega aspekta«; *jo je čutil* — »iz globokega čuta«, *je zastavljval smote* — »označeval namen«, 85 Pavlova navedba v 1. odst. je slabo prevedena, npr. *vznemiriti grobove* — »pretesti grobove« itd. — 86 poleg napake v avtoričinem imenu je prevod z ? nadomestil prevod kratice, ki pomeni — navedeno delo ... (Uredniki tega niso uganili, če so — brali.), *s tisoč nití* ... (gl. slovnice!); nemogoča je oblika in neumljiva: *po vaski zemlji* — »po zemlji Železne županije«; zadnji stavek presvobodno skrajšan. — 89 v izvirmem slov. predavanju beremo: prestavljena dela, 93 Bárdossy ni László, ampak János (gl. v bibliografiji!), 97 knjižnica, ki je sozaložila zbornik, ni *okrajna*, ampak »županjska«, 98 *zavzete z ... problemi* (dvakrat), *je čez društvo omogočal* namesto »z društvom, po društvu«, *prijatelji ljudstva* so »ljudski pisatelji«, kar je termin v madžarščini, 100 *pavelsko* (dvakrat) je nemogoče in je dovolj »Pavlovo«, 101 *dobrine* niso »vrednote«, 102 *na njega jezne meščane ...* 103 *Ob priliki odpiranja rubrike ...* saj niti ni bilo kake prireditve ob tem!). — O slogu prevodov bi mogli še marsikaj reči, pa dovolj teh pričevanj za odnos do jezika, vsebine, človeka.

O prevodih slovenskih člankov v madžarščino (oskrbel J. Konc) naj sodijo Madžari, toda bojim se, da bo njihova sodba zelo nečastna za delo, če pokažemo le na táko nepoznavanje slovenščine, kot npr. str. 30 *szlovénokat* (Slovence) namesto »szlovákokat« (Slovake); *tu emlékirat* (= spomenica) za »jezikovne spomenike«, podobno 34 *nyelvtudományi iratok*, 35 *irások* (= jezikoslovni spisi), ko ima 17 izvirmih »jezikoslovne spomenike«, 31 je prevedeno, kot da je Pavel prišel na univerzo kmalu potem, ko se je seznanil z Asbóthom; 34 *konceptio* nam. »koncesszio«, 32, 4. odstavek je docela nesmiseln, češ da je Asbóth v celoti pregledal Pavlovo delo po svojih predavanjih na Akademiji znanosti, ker je v izvirniku 16 nekaj drugega; s te strani je tudi v prevodu 32 na koncu 4. odst. nekaj besed izpuščenih, tako da stavek ni dokončan! — 33 ne v *letu 1910*, ampak »po l. 1910«. — Ne *Streklovo delo o slov. pravopisu*, temveč »Strekljevo delo o Levčevem ...« (pa ne z malo, kot je v izvirniku: »slovenskem«) — z Asbóthom se nista *skupno odločila* za proletarsko revolucijo, ampak 17 »za katero se je opredelil enako kot A.« — 34 *sorozatát* v 3. v. je nesmiselno. — Primer nedopustnega prevajanja nazaj v madžarščino je navedba iz Pavlove razprave, ko je Pavlov stavek v narekovaju docela spremenjen in uporablja celo napačen termin *ausztriaí* mesto pravega »osztrák« (gl. *Nyelvtudomány VI*, str. 5)! — Še hušji je primer dveh navedkov iz Pavlovega uvoda k Hlapcu Jerneju, ki sta 62 po nepotrebnem, toda docela spremenjeno »na novo« prevedena iz slov. prevoda! Enako prvo vrstico iz Jenkove pesmi! 35 ni razumel dela stavka in je prevel nesmiselno. Del predzadnjega stavka je v izvirniku navedek, kar v prevodu ni označeno. — 87 »literaturo kot celoto« je prevedel *njih splošno literaturo*, Aškerca imenuje za — termin za uradno imenovanje! Pravilni naslov Bonkálove knjige je »A szlávok« (napak že v izvirniku 87) — 58 *ország* ni *dežela* v tej zvezi — 60 »biblični slog« ni *tekst* — 62 po nepotrebnem so uredniki pu-

stili v slov. besedilu 91 daljši navedek iz Hlapca Jerneja v madžarščini, kar ponavlja prevod; 62 *fantastičen* mesto »fanatičen«.

Pavel razlaga v prevodu Potepuha Marka v opombi str. 104 slovensko »sedmino« (navaja slov. besedo) — prevod pa: 63 »razloži, kaj je *sedmi del*« — čeprav jo je P. seve prav prevedel na n. m. — 66 hrani žalosten primer prevajalskega »oblanja«: konec odstavka je v (): *s cirilsko roko* — pomen?! — rokonai so »njegovi sorodniki«, ne pa *rojaki* (vsi Slovenci!), ki jih vsebuje izvirnik! — 69 Krpan je iz »vzorne povesti« postal *poučna*...

Bibliografiji. G. Krajevsky je sestavila zelo vestno bibliografijo Pavlovih znanstvenih spisov (z rokopisi 108 števil), leposlovnih del in prevodov (s poročili o njih, 31 enot) — tu niso navedene nekatere pod psevdonimom objavljene pesmi iz zadnjih let, — knjižnih poročil — 51 in madžarsko literaturo o Pavlu do srede 1966 — 124 enot! Tu pogrešamo predvsem nekrolog E. Csatkarja v *Etnographia* 1946, 82-3. — N. Brumen objavlja 4 str. »pomagala za iskanje virov literature (?) o dr. A. Pavlu« (z eno stranjo razlage) — objave na slovenskem ozemlju v obeh jezikih in nekatere P. slovenske na Madžarskem. Pod a) so biografije, pod c) »Beležke in ocene o Pavlu in njegovem delu« (50 enot), od česar bi kaj lahko prišlo pod a). Tu so anonimne št. 42, 43, 45—47 podpisane; št. 44, 49, 50, 87 seve sodijo spisi k Škrabcu in zdaj motijo, uvrščene po abecedi naslovov med avtorji, ki se vrstijo po abecednem redu. Nekaterne stvarne napake: št. 61 (moj članek) ni objavljeno v DS 1933, marveč: Slovenec 1934, 203. — Pri št. 62 je pravilni datum: 1934, št. 252. — In še kaj izpuščenega. Hudo pa nas je razočaral razdelek b) Pavlovo delo, kjer bi pričakovali spise razvrščene kronološko, v resnici pa jih navaja po — abecednem redu naslovov, tako da se nepregledno vrstijo slov. in madž. pesmi, prevod dveh pesmi, njegova proza, objava pisem in — neumljivo, zakaj na prvem mestu — Kozakova objava treh njegovih zapisov ljudskih pesmi — pač, ker je Kozak po abecedi — pred Pavlom... Napake: izpuščenih je šest prekmurskih Pavlovih pesmi v Novinah 1915 in 1916; — št. 31 ni 1933, ampak IV/1930—31. Manjka članek (v mojem prev.) V Cankarjevi rojstni hiši, Slovenec 16. 9. 1939, ki ga pozna že prva P. bibliografija v njegovem spominskem zborniku 1949. — Nikakor pa nista Pavlovi pesmi pod št. 26 in 33, ne po vsebini, ne po dikciji, ne po pričevanju njegovih najboljših poznavalcev. Tako tudi nismo zvedeli za noben nov P. psevdonim in šifro, kot trdi spremeno besedilo, v katerem uvaja B. novo rabo: *periodice*, *-ci*. Močno mi je žal za tako lepo priliko in marljivost avtorice, da se ji je delo po nepotrebnem skazilo.

Če komu, je podpisane resnično žal, da je moral razkriti to poplavo slabosti in grobih napak ter da bo prekmurska mladina spoznavala velikega ljubitelja lepe besede, znanosti in resnice, reda, natančnosti v taki obliki. Zaradi madžarskega besedila pa obžalujem, da se bomo v taki naivni in hudo površni obliki predstavili, ker bodo upravičeno menili, da je taka vsa raven našega znanstvenega dela. Tudi bodo investivo (ki se tu že ponavlja): »je šlo za enostranske informacije iz Slovenije« 18 lahko obrnili na spačene madžarske stavke v pričujočem zborniku, marsikdo pa se bo lotil tudi njegovega slovenskega dela.

Vilko Novak
Filozofska fakulteta Ljubljana

ŠE ENA VERONIKA DESENIŠKA

Ob Jevnikarjevi knjigi o literarnih obdelavah Veronike Deseniške je bila kratka beseda v lanskem letniku Jezika in slovstva, v 5. številki Zaliva 1967 pa je Anton Slodnjak dopolnil njih število z omembo Vrazove hrvaške pesnitve Fredrik i Verunika. Ne bi pa smeli tu pozabiti *Veronike Deseniške, zgodovinske tragedije iz XIV. stoletja v petih dejanjih*, ki jo je napisala tržaška pisateljica Marica Gregorič in jo je ob sklepu sezone 30. aprila 1911 igralo slovensko gledališče v Trstu. Edinost je o tem poročala, da drama ni tako realistična kakor Jurčičeva, da pa je šla čez oder Narodnega doma z lepim uspehom. Mojstrski da so bili prizori drugega in tretjega dejanja, medtem ko sta bili začetno in zadnje bolj šibki. Nejasnosti, nezadostno karakterizacijo in tehnične hibe bi morala avtorica pri objavi popraviti. Smolejev Gledališki leksikon, kjer je uvrščena kot Stepančič-Gregorič in kjer so podatki iz Slovenskega biografskega leksikona popravljeni in dopolnjeni, omenja, da je igro pod naslovom Zagorski biser ponudila Slovenski matici, pa tam ni bila sprejeta. Tako jo je natisnila v drugem letniku svoje Jadranke 1922. leta.